

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833 – 1842 metais:
organizacija ir veikla*

1997

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

Skiriu Mamai

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833–1842 metais:
organizacija ir veikla*

VILNIUS

Eugrimas

1997

UDK 947.45

Li-191

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas

Česlovas Laurinavičius

Raimundas Lopata

Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)

Vladas Sirutavičius

Darius Staliūnas

Giedrius Subačius

Antanas Tyla

*Autorius dėkoja Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministerijai,
Lietuvių katalikų mokslo akademijai,
Lietuvos istorijos institutui,
prelato Juozo Prunskio fondui,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo*

© Vytautas Jogėla, 1997

© Lietuvos istorijos institutas, 1997

© Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, 1997

ISSN 1392-0391

ISBN 9986-752-23-X

TURINYS

PRATARMĖ	8
ĮVADAS	10
Istoriografija	11
Šaltiniai	13
Atsiminimai	14
Archyvai	15
RUSIJOS VALDŽIA IR KATALIKAI XVIII AMŽIAUS PABAIGOJE -- XIX AMŽIAUS PRADŽIOJE	17
Rusijos aristokratija ir katalikybė	17
Valdžios siekiai	19
Katalikų Bažnyčios valdymas	21
Katalikų apibūdinimas	24
AKADEMIJOS ĮSTEIGIMAS	26
Universiteto uždarymas	26
Akademijos pradžia	33
Dėstytojų parinkimas ir mokslo disciplinos	43
Mokslo vardų ir laipsnių suteikimas	53
Patalpos	54
Pirmieji mokslo metai	57
AKADEMIJOS PERSONALO KAITA	61
Rektoriai	62
Profesoriai	66
Adjunktai	69
Kalbų dėstytojai	74
Inspektoriai ir jų padėjėjai	76
Dvasios tėvai, arba kapelionai	78

AKADEMIJOS ALUMNAI IR JŲ STUDIJOS	80
Įstojimas	81
Akademijos klierikų gyvenimo sąlygos	84
Studijos	91
Klierikų kilmė	93
Tautinis klausimas	96
MOKYMAS IR MOKSLAS	100
Mokymas ir jo programos	100
Šventojo Rašto katedra	102
Dogminė, moralinė ir pastoralinė teologija	105
Bažnyčios istorija ir kanonų teisė	106
Homiletika	109
Logika ir moralės filosofija	110
Lenkų literatūros istorija	111
Visuotinė ir Rusijos istorija	112
Rusų literatūra ir kalba	115
Lotynų literatūra ir graikų kalba	116
Hebrajų kalba	117
Prancūzų kalba	117
Vokiečių kalba	118
MOKSLINIAI DARBAI	119
Dėstytojų moksliniai darbai	121
Vadovėlių rengimas	123
Pamokslų rinkinių rengimas	124
Straipsniai	125
Mokslo laipsnių suteikimas	126
Daktaro laipsnio suteikimas	129
AKADEMIJOS REFORMOS	134
Akademija ir seminarijų reformos	134
Akademijos iškėlimas į Peterburgą	140
Sudie, Tėvyne	144

IŠVADOS	148
PRIEDAI	150
Akademijos klierikų sąrašas	150
Akademijos personalo sąrašas	176
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	180
Naudoti archyvų ir bibliotekų rankraščių fondai	180
Skelbti šaltiniai	182
Literatūros sąrašas	183
TRUMPINIAI	190
SUMMARY	191
STRESZCZENIE	205
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	219
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	230

iš Senato¹⁸. Vėliau buvo įsteigti dar du skyriai, kurie tvarkė ataskaitas, valdininkų priėmimo ir atleidimo, buhalterijos ir kanceliarijos reikalus.

Sukūrusi tokią sudėtingą ir sau palankią katalikų valdymo sistemą, vyriausybė iš esmės užsitikrino neribotą įtaką Bažnyčiai. Kolegija buvo tik vykdytoja arba valdžios norų ir įsakymų perdavėja vyskupams. Tiesa, kartais ji išdrįsdavo pasipriešinti kai kuriems netgi caro norams. Kai graikų katalikai buvo sujungti su pravoslavais, valdžia pirmuosius persekiojo, draudė jiems eiti į katalikų bažnyčias. Caras išleido įsaką katalikų kunigams surašyti graikų katalikus, kurie eina į bažnyčią. Tokiam caro įgeidžiui išdrįso nepaklusti net labai palankiai imperatoriaus vertintas metropolitas Ignotas Pavlovskis (Pawłowski). Jis atsakė negalįs vykdyti caro įsako, nes jam to neleidžia tikėjimo kanonai ir normos¹⁹.

Katalikų apibūdinimas. Rusijos imperijos valdžios atstovai katalikų dvasininkus tradiciškai apibūdinavo taip: “Jie [dvasininkai, – *V. J.*] nekenčia Rusijos ir visomis jėgomis kovoja su ja”²⁰; “Kunigai yra didžiausi Rusijos, jos įstatymų ir geros tvarkos priešai. Kunigai palaikė žmonių neapykantą rusams nuo kūdikystės iki pat mirties”²¹. Šie du apibūdinimai, kuriuos pateikė buvęs Vilniaus apygardos žandarų šefas Dmitrijus Jazikovas ir Kitatikių reikalų departamento direktorius F. Vigelis, atspindi oficialųjį valdžios požiūrį į kunigus ir jų veiklą. Toks stereotipas Rusijos valdininkų sąmonėje susiformavo Nikolajaus I valdymo laikais. Šie pasisakymai įrodo, kad valdžia, be bajorijos, kita stipria jėga laikė Katalikų Bažnyčią, tiksliau – šios Bažnyčios kunigus, kurių, oficialiais valdžios duomenis, 1842 m. Rusijoje buvo 2008²². Netgi metus pabuvęs Vilniaus generalgubernatoriumi Fiodoras Mirkovičius savo ataskaitoje carui rašė: “Šie du sluoksniai [bajorija ir dvasininkija, – *V. J.*] visiškai valdo liaudies protą ir sąžinę”²³. Palyginus bajorų ir dvasininkų skaičių juokingai atrodo

¹⁸ Н. Варадинов, *История Министерства внутренних дел*, ч. 3, кн. 2, Спб., 1862, с. 19.

¹⁹ Vidaus reikalų ministro 1842 m. ataskaita, RVIA, f. 821, ap. 11, b. 17, l. 124 – 125.

²⁰ П. К. Щебальский, “Вигель о польском вопросе”, *Русский вестник*, 1864, т. 51, с. 827.

²¹ Pulkininko D. Jazikovo 1832 m. birželio 28 d. laiškas A. Benkendorfui, RMAA, f. 100, ap. 1, b. 371, l. 49.

²² “Iš Vidaus reikalų ministerijos 1840 m. ataskaitos”, *Kuryer Wileński*, 1842, nr 8, s. 58 – 59.

²³ Vilniaus generalgubernatoriaus 1841 m. balandžio 6 d. ataskaita carui, RVIA, f. 1266, ap. 1, b. 29, l. 137.

tokia valdžios baimė dėl kunigų. Be to, nemažai kunigų buvo bajorų kilmės. Rusijos valdžia šiuo požiūriu juos traktavo kaip atskirą, ypač įtakingą visuomenės luomą. Tiek Nikolajus I, tiek A. Benkendorfas manė, kad dvasininkija yra įtakingesnė už bajoriją.

Šis aukščiausių imperijos valdžios viršūnių pateiktas kunigų įvertinimas sutapo su pačių kunigų savo misijos ir reikšmės tuometinei visuomenei suvokimu. Tai aiškiai įrodo Liudviko Adomo Jucevičiaus užuomina: “Mat įtaka, kokią dvasininkai gali turėti kitiems tėvynainiams, ne tik yra garsi, bet didžiaja dalimi reikšmingiausia, daugel kartų įrodyta ir bemaž visiems žinoma”²⁴.

Caras buvusios Abiejų Tautų Respublikos bajoriją pagal lojalumą dalijo į dvi dalis: į senąją kartą, iš kurios lojalumo nesitikėjo, ir įjaunąją kartą. Svarbiausias noras, apie kurį buvo prasitaręs Nikolajus I, – kad senoji karta laikytųsi ramybės ir ramiai išmirtų, o kita karta, jo manymu, išauklėta kita dvasia, jau bus ištikima valdžiai. Tarp bajorų vykdyti rusinimo darbą valdininkų rankos buvo laisvos. Nė viena užsienio šalis neprieštaravo dėl rusų kalbos įvedimo mokyklose, teismuose ar raštvedyboje. Caras bijojo tik vieno – kad neatsargūs žingsniai nesukeltų neramumų. Panašus buvo ir požiūris į kunigus. Tačiau esminis skirtumas, kuris ribojo valdžios tiesioginį poveikį kunigams, – tai egzistuojanti bažnytinės hierarchijos struktūra ir nuolatiniai Vatikano priekaištai Rusijai. Valdžia kiek įmanydama stengėsi riboti senosios kartos kunigų veiklą, bet ir šioje srityje jai sunkiai sekėsi. Atimti kunigams suteiktų bažnytinių vardų ji negalėjo. Pagaliau ir griežčiausias veiksmas kunigų atžvilgiu – trėmimas – nebuvo populiarus.

Būdingas yra Nikolajaus I poelgis, kai jis, 1837 m. atvykęs į Vilnių ir užėjęs į Katedrą, vyskupui A. Klungevičiui aiškino, “kokios svarbios yra jo pareigos ir kaip dvasininkija privalo rodyti tikintiesiems gero elgesio pavyzdį ir ištikimybę vyriausybei”²⁵.

²⁴ L. A. Jucevičius, *Mokyti žemaičiai*, Vilnius, 1975, p. 140.

²⁵ A. Ch. Benkendorfo memuarai, RMAA, f. 764, ap. 4, b. 6, l. 382.